

BESLUT

Datum

2014 -01- 21

Dnr

479-14-30

Aktbilaga 3

IFRÅGASATT TRYCKFRIHETSBROTT M.M.

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern inleder inte förundersökning.

Ärendet

Säkerhetspolisen har till Åklagarkammaren för säkerhetsmål anmält dels boken "Spionjägaren" av Olof Frånstedt, dels en artikel om Olof Frånstedt och den nämnda boken i Dagens Nyheters nätupplaga den 27 augusti 2013. Säkerhetspolisen har gjort gällande att källors identitet, som röjts i boken och artikeln, omfattas av sekretess. Åklagaren har begärt Justitiekanslerns prövning av om brott enligt tryckfrihetsförordningen (TF) eller yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) kan antas föreligga.

Justitiekanslern har tagit del av åklagarkammarens underlag i ärendet.

I boken och artikeln behandlas bl.a. skriftliga rapporter som två namngivna personer på 1960-talet ska ha lämnat till den då verksamma hemliga svenska underrättelseorganisationen IB. I boken förekommer bilder av vissa av de aktuella rapporterna. Säkerhetspolisen har anfört att det visserligen gått en tid sedan tillkomsten av de aktuella rapporterna, men har menat att avslöjandet av upphovsmännen kan få konsekvenser för Säkerhetspolisens brottsbekämpande verksamhet. Detta genom att rekryteringen av källor försvåras och att samarbetet med utländska säkerhets- och underrättelsetjänster kan påverkas. Enligt Säkerhetspolisen föreligger därför sekretess enligt 18 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) för källuppgifterna i rapporterna.

Rättslig reglering

Ett straffbud som avser brott mot tystnadsplikt finns i 20 kap. 3 § brottsbalken. Denna regel omfattar fall där någon röjer en uppgift som han eller hon är pliktig att hemlighålla enligt lag eller annan författning m.m.

Av 1 kap 1 § tredje stycket TF framgår att det står var och en fritt att lämna uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst till bl.a. författare och

journalister för offentliggörande i tryckta skrifter, om inte något annat är föreskrivet i TF (meddelarfrihet). För att meddelarfriheten ska kunna åberopas krävs bl.a. att meddelaren har haft ett publiceringssyfte. Meddelarfriheten innebär som regel frihet från ansvar för brott mot sekretessbestämmelser. Från meddelarfriheten gäller dock vissa undantag enligt 7 kap 3 § TF. Av särskilt intresse här är vad som stadgas i mom. 2-3 i lagrummets första stycke. Där föreskrivs att om någon lämnar ett meddelande genom ett oriktigt utlämnande av en allmän handling som inte är tillgänglig för envar gäller, om gärningen är uppsåtlig, vad som är stadgat i lag om ansvar för ett sådant brott. Detsamma gäller för den som uppsåtligen åsidosätter vissa kvalificerade tystnadsplikter. Vilka tystnadsplikter som avses i det senare fallet framgår av 13 kap. 5 § OSL och de bestämmelser som det hänvisas till i den paragrafen. I dessa situationer får alltså meddelarfriheten vika.

Beträffande publiceringar kan ansvar för tryckfrihetsbrott komma ifråga enligt den brottskatalog som anges i 7 kap 4 § TF samt för sådana publiceringsbrott som omfattas av 7 kap. 5 § TF. Av särskilt intresse är i förevarande fall det sistnämnda lagrummet. Där stadgas – såvitt nu är av intresse – att gärningar, begångna genom tryckt skrift och straffbara enligt lag, ska anses som tryckfrihetsbrott om de innebär att någon (1) uppsåtligen offentliggör allmän handling som ej är tillgänglig för envar, om han fått tillgång till handlingen i allmän tjänst, under utövande av tjänsteplikt eller i därmed jämförbart förhållande; eller (2) offentliggör uppgift och därvid uppsåtligen åsidosätter sådana kvalificerade tystnadsplikter som nämnts ovan (jfr 13 kap. 5 § OSL). Ansvar enligt de återgivna reglerna förutsätter att det är den tryckfrihetsansvarige själv som bryter mot en tystnadsplikt som åvilar honom eller henne.

TF bygger på principen om ensamansvar. För tryckfrihetsbrott i en tryckt skrift som inte är periodisk svarar i första hand författaren. För sådana brott i periodiska skrifter vilar ansvaret primärt på den som är anmäld som utgivare för skriften (8 kap TF).

Regler som motsvarar de ovan återgivna finns – i relevanta delar – även i yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Bestämmelserna i dessa båda grundlagar vilar på samma principer.

Justitiekanslerns bedömning

Anmälan innefattar inte uppgifter som kan utgöra grund för misstanke om något sådant brott, t.ex. mot rikets säkerhet, som avses i 7 kap. 3 § första stycket 1 eller 7 kap. 4 § TF. Inget ger heller vid handen att uppgifterna omfattas av någon sådan kvalificerad tystnadsplikt som hänvisas till i 13 kap. 5 § OSL. För att ett brott mot TF eller YGL ska föreligga i detta fall krävs därmed att någon som varit bunden av tystnadsplikt oriktigt har utlämnat eller offentliggjort en allmän handling som inte är tillgänglig för envar (se 7 kap. 3 § första stycket 2 respektive 7 kap. 5 första stycket 1 TF).

Säkerhetspolisen har anfört att det är oklart hur Olof Frånstedt har kommit att inneha rapporterna, men har gjort gällande att han sannolikt fått tillgång till dem genom sin anställning där. Samtliga aktuella rapporter synes emellertid närmast ha varit riktade till underrättelseorganisationen IB och det underlag som Säkerhetspolisen tillhandahållit i ärendet ger endast stöd för att vissa av rapporterna nu har kunnat återfinnas i Säkerhetspolisens arkiv. Enligt Justitiekanslern finns det mot den bakgrunden inte anledning anta att Olof Frånstedt erhållit rapporterna på annat sätt än vad han själv uppgett i boken och artikeln, dvs. att en person överlämnat dessa till honom efter det att han hade avslutat sin anställning inom polisen. Det går således inte att lägga anmälan och vad som i övrigt kommit fram till grund för ett antagande att omständigheterna när Olof Frånstedt fick del av handlingarna var sådana att tystnadsplikt gäller för honom beträffande innehållet i dem. Det kan inte heller, med hänsyn bl.a. till de begränsningar som gäller enligt 3 kap. 3 § TF, förutses att ytterligare utredningsåtgärder skulle bringa någon klarhet i frågan hur han kommit över handlingarna.

Redan på grund av det nu anförda saknas skäl att inleda en förundersökning med anledning av anmälan.

Ärendet har föredragits av hovrättsassessorn David Löfgren.

Anna Skarhed

Exp. till

Säkerhetspolisen (2013-21252-2)
Box 12312
102 28 STOCKHOLM

Åklagarkammaren för Säkerhetsmål (Säk DÅ 13-1-13)
Box 70296
107 22 STOCKHOLM